

הלכות ברכת המזון סימן קצה

ביאורים ומוספים

מלח לברכת המזון, סכין, או כוס לברכה, הרי הוא מצרפם לזימון, כיון שעל ידו הם סועדים, ולענין שמש בומנינו, ראה מה שכתבנו לקמן סי' קצט ס"ק א.

3) ולענין אשה או קטן שהגיע לחינוך, המשמשים את שתי החבורות, מצדד הא"א (בוטשאטש) לומר שאף על פי שהם אינם מצטרפים לזימון, מ"מ מצרפים הם את שתי החבורות, ובש"ת בנין שלמה (ח"ב סי' יב) נשאר בצריך עיון האם שמש שאינו בר חיובא יכול לצרף לזימון.

[משנ"ב ס"ק ה]

היני, אפלו הם בשני בתים⁴.

4) וכתב בספר שו"ת הלכות (סי"א) שהוא הדין אם חבורה אחת אוכלת בתוך הבית וחבורה אחת נמצאת בחוץ.

[משנ"ב ס"ק ו]

א"א-א"א כן קש"כנסו מתחלה על דעת זה⁵ וכו', וכן דעת הגר"א בבאורו ובשנות-א"א⁶.

5) ואם החבורה הראשונה לא היתה דעתה להצטרף, אף על פי שהשניה נכנסה על דעת להצטרף, כתב השו"ע הרב (סי"ב) שלדעה זו אינם מצטרפים, משום שלצירוף צריכים ששתי החבורות יכנסו מתחילה על דעת להצטרף יחד, וכיון שהראשונה בשעת כניסתה לא היה בדעתה להצטרף שוב אינה מצטרפת.

6) ראה שם ברכות פ"ז מ"ה ד"ה שתי חבורות.

[ביה"ל ד"ה שתי]

ובקצת יתר מספרא פדבריהם⁷ וכו', כגון שיש חמשה ככל חבורה, נפי לא מהני בשוראין זה את זה ונכנסו מתחלה, כיון שעל-ידי-זה יצטרפו לקרן בשם⁸.

7) ומשמע שדעתו נוטה להלכה כרשב"ש. אכן לענין צירוף עשרה לתפילה, כתב לעיל (סי' נה ס"ק נב, נד, ו-ו) שאם מקצתם רואים אלו את אלו בכל גונו מצטרפים לתפילה, ולכאורה זהו כדעת הרשב"א. נראה בשע"צ שם (סי' נג) וכן בביה"ל שם (ד"ה ולחון) שכתב שאף הרשב"א דימה תפילה לזימון רק בדרך אפשר.

8) ולגבי תלמידים האוכלים בביתו באופן ששני תלמידים יושבים בכל שולחן, כתב הגר"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' ד אות כ) שאם דרכם לאכול יחד בכיתה וכל אחד אוכל במקומו, הרי הם מצטרפים לזימון בעשרה. [לענין בחורים האוכלים בחדר האוכל שבישיבה, ולענין היושבים בשולחנות נפרדים בחתונה, במסעדה, או בבית מלון, ראה מה שכתבנו לעיל סי' קצג ס"ק יח].

[ביה"ל ד"ה בשום ענין]

נהנה מהש"ז משמע דלענין בני תפילה להצטרף יחד לברכת-המזון אין לשות-הרבים מפקי⁹.

9) ובטעם הדבר ביאר הט"ז (סי' ג), שכל האוכלים שם נחשבים כחבורה אחת, מכיון שהם אוכלים מהסעודה שהכינו לחופה.

ולענין צירוף נשים לזימון בחתונה, דעת הגר"פ שיינברג (חידושי בתרא סי' קצט ס"ק יח) שהואיל ויש מחיצות המפרידות ביניהן לבין הגברים, אין דעתן להצטרף עמהם, ופטורות מזימון.

[משנ"ב ס"ק יג]

דברכות מעפכות זו א"ת זו¹⁰.

16) ולגבי סדר הברכות, הביא הבאר היטב (סי' ב) את השו"ת דבר שמואל (סי' קמו) שסדר הברכות מעכב, ואם אמרן למפרע לא יצא. ההו"א (א"ח סי' כח ס"ק ח) הסתפק אם הוא מעכב בדיעבד. וראה מה שכתבנו לעיל סי' קפו ס"ק ח בדעת שאר הפוסקים בזה.

סימן קצה

חבורות שאוכלים בהרבה מקומות, מה דינם

[משנ"ב ס"ק א]

אפלו קשאוכלים כל אחת על שלחן בפני עצמו¹¹.

1) וכשבני החבורות רואים אלו את אלו דרך מחיצת זכוכית, הסתפק הפתח הדביר (ח"ב אות א) האם כשם שלענין צוואה בעששית פסק השו"ע לעיל (סי' עו ס"א) שקוראים קריאת שמע כנגדה כיון שהזכוכית נחשבת לכיסוי, הוא הדין לענין זימון הזכוכית תחשב להפסק, או דילמא כיון שרואים זה את זה ראייתם מצרפתם, ומסקנתו שמצטרפים כיון שרואים זה את זה ובלבד שישמעו דברי המברך, והוכיח כן מדעת הראשונים שמברכים על נר הבדלה הנמצא בעששית כיון שגם דרך זכוכית נחשב לראיה. אולם הכף החיים (סי' א) הסתפק בדבר, ומשום כך פסק שהם מצטרפים רק לזימון בשלשה, ולא לזימון בעשרה שיש בו הזכרת השם וכן נקט הכף החיים לעיל (סי' נה ס"ק עו) לענין צירוף לתפילה, שהנמצאים מאחורי מחיצת זכוכית אינם מצטרפים למזון. וראה במשנ"ב לעיל (סי' נה ס"ק נב) שאם יש הפסק מחיצה ומראה פניו דרך החלון, מצטרף למזון עשרה לתפילה, ודימה זאת לזימון כשורואים אלו את אלו מצטרפים.

אכן כשורואים אלו את אלו באמצעות מראה, כתב הפתח הדביר (שם) שאינם מצטרפים, וייסד דבריו על פי דברי החיד"א (ברכי יוסף ח"מ סי' לה ס"ק יא) שכתב שראיה זו אינה נחשבת לראיה דאית.

ואם בני החבורות רואים אלו את אלו דרך נקבים שבמחיצה, כתב הרוח חיים (להגרי"ח פאלאג'י) שלא מצא מוצא ברור מספיק לעשות מעשה ולצרפם. וכן כתב הא"א (בוטשאטש, מהדו"ב ס"א ד"ה רואין) שאם המחיצה קבועה שיכולה לעמוד ברוח מצויה, אינם מצטרפים, ואפילו אם על ידי נדנדוד הרוח יראו אלו את אלו, כיון שעתה אין רואים זה את זה אינם מצטרפים, וכן דעת הכף החיים (שם), וכן פסק הגרי"י פישר (זימון כהלכתו פ"ט ס"ק ב). עוד כתב הא"א (שם ד"ה ע"י), שאין צורך שבני החבורות יראו בפועל אלו את אלו, אלא די במה שהם יכולים לראות, לפיכך אף אם אינם רואים אלו את אלו ממקום ישיבתם אלא על ידי הטית הראש, הרי הם מצטרפים. כמו כן, בכל אופן שבו הרואים מצטרפים, אף עוררים מצטרפים.

[משנ"ב ס"ק ד]

ואם יש שמש¹². הינו אפלו אינו אוכל כלל¹³.

2) ובהגדרת 'שמש' כתב הא"א (בוטשאטש), שאף אם אינו מגיש את מאכלי הסעודה אלא רק את הדברים ההכרחיים לה, כגון:

ק באר הגולה

ה טור בשם הרשב"ם ושאר פוסקים מהיא דרבנן ד' טור בשם רבנו יונה פהא דרשב"ם ז' ברכות מה וכתמא קפא

הלכות ברפת המזון סימן קצו קצו

(ב) [ב] ספנה, מקבצים עליו (ו) [ו] (ועין לקמן סימן רד): ג השלשה שאכלו כאחד, אחד נזהר מפת עוברי-כוכבים ואחד אינו נזהר, או אחד מהם כהן ואוכל חלות, אף-על-פי שאותו שזוהר אינו יכול לאכל עם אותו שאינו נזהר ולא ישראל עם הכהן, כיון שאותו שאינו נזהר יכול לאכל עם הנוהר והכהן עם הישראלי, (ג) [ג] (ז) מצטרפין. אבל אם היו כהנים וזר אוכלים כאחד, והכהנים אוכלים חלה ונוהרים מפת של עוברי-כוכבים וזהר אוכל פת של עוברי-כוכבים, (ח) אינם מצטרפין. והוא הדין (ט) לשלשה שמדירים זה מזה, שאינם מצטרפין לזמון: הגה ודוקא ששכל אחד אוכל מפקר, אבל אם אוכלים מפקר בעל-הבית שמדירים, דהא אוכלים מפקר אחד (א"י): ד' איין מזמנין על מי שאכל פחות מביית:

קצו דין צרוף לזמון שלשה או עשרה, וכו' ד' סעיפים:

א' אשנים שאכלו כאחד וגמרו (א) וכן שלישי, כל היכא דאי מיתיה להו מידי (ב) *מצו למיכל מנה, א ברכות מז

שערי תשובה

מפת עוברי-כוכבים, ספנה. עין בה"ט. ועין בפמ"א ח"ב סי' ז שדעתו להכריע כהרמב"ם שדבר-אסור שפשו של אדם קנה ואפילו בשוגג או לרפואה, אפילו לאחריו אינו חוב לבקר ולא מחשב הנאה, ע"ש. ועין בפסקים דף קו בתוספות שם ד"ה לאקטא, שיש שני מיני אכילה נזהה, ע"ש ועין לקמן סימן רד מ"ש שם: [ג] מצטרפין. עין בה"ט. ומ"ש בשם המג"א שאין יכולים לאכל הלחם שמלכלך מבשר. הקשה ע"ז במקום שמואל סימן דז שהרי יכול לאכל אחר שגמר אכילת חלב, ואפילו בשבוע שחל ט"ב מחר בתבשיל של בשר, וא"כ אינו אסור מאותו לחם, וע"ש דמ"מ מסיק דשב וא"ת עדיף שלא להצטרף לזמון בשבוע שחל ט"ב אוכלי בשר עם אוכלי חלב, ע"ש. ועין [שם] סי' צה על מ"ש בש"ע ובטור בגי' שפסקה הנאה זה מזה על דברי הבי"ד דמיתיה ראה: מצטרפין למימר וקנהו אכלי חלין, תפוק לה דאי בני מתשיל כר, והשיג ע"ז דבתרומה בדי כהן לא מצי מתשיל, ע"ש. ועין בפנים מאירות ח"ב סי' ז שהקשה פן וכתב לזשב קצת, ע"ש, וכן הפר"ח בלוקטים כתב לזשב קצת, ועין בא"ר ובגן-השילחן סי' פ וברבי"י, ע"ש, ועין ביר-אפרים בשם הבר"י במי ששבע שלא ידבר עם חברו אן רשאי לזמן עליו ומ"ש שם בדין אם י" בנזמין מה דינו, ע"ש:

באר הלכה

קשה שני בתים ותמכרן באמצע על המפתן, הוא מצטרפן:

* מצו למיכל מנה. כך צריך לומר, פן הוא הנקרא בשלחן-ערוך הושנים, ותפנהו, ודוקא אם שניהם מצו למיכל מנה, וכן משמע מלשון הרמב"ם. ולפי זה פשוט דאם אחד נטל דיו [או שהסיח דעתו בכורו, שלא היה אוכל שום דבר, לפי מה שכתבנו בסימן קטט בבאור הלכה סוף דבור המתחיל 'ואפלו' בשם הבית-מאדן], שוב ממילא אין השלישי יכול להצטרף. ומצאתי באלה רבה שגם הוא מצדד פן לדינא, אלא שאחר-כך מספיק בזה קצת, ומגורסת החת"י: איר בר"י שגם: אלו מיני לי ארדיליא וכו', משמע גם-כן כמו שכתבנו. אחר-כך מצאתי במאמר

באר היטב

עין מ"א. והבאר היטב אשר לפני כתב בשם הפג"א אברהם דקנב חטים ועשה לחם מקרבן אף בתחלה, ולא דק: (ב) ספנה. וה"ה האוכל אסור בשוגג, דמקום ספנה ושוגג דין אחד להם, ט"ז, עין סי' רד ס"ט ועין הלק"ט סי' קנב: (ג) מצטרפין. כתב האג"ה פ' ג' שאכלו: א' אוכל גבינה ושנים בשר מצטרפים, והאוכל גבינה מצי אוכל עם האחרים; וכשבת שחל ט"ב [בתוכה] אין מזמנין יחד האוכלים בשר והנוהרין מלאכלו יאוכלים גבינה, כיון דאין שום א' מהן יכול לאכל עם חברו, ע"כ. והגמ"י הקשה ע"ז דהא יכולין לאכל יחד לחם, וכ"כ רש"י ויכולין לזמן יחד וכן דעת הש"ו וע"ש. ומ"א כתב ד"ס"ל דבעינן שיהיו יכולים לאכל יחד אותו לחם שאוכל חברו, והכא אין יכולין לאכל בשר וגבינה מלחם אחד דהרי מלכלך מבשר כמ"ש ב"ד סי' פט, וכ"מ בקוה"ק וס"ה שאין מצטרפים אלא אם-כן קשאוכל הגבינה יכול לאכל בשר, וכ"כ בהגמ"י בשם מהר"ם: ב' אוכלים בשר וא' חלב, האוכל חלב מקרבן ומוציא השני לפי שיהיה

משנה ברורה

הוא, (י) התרא אכילתי, ואדוברה, מצוה קעביר להציל נפשו, וכדכתיב 'וחי בהם', ואמרו חז"ל: 'וחי בהם' ולא שכימות בהם: (ו) ועין לקמן סימן רד. דשם נשנה דין זה, ונתבאר שם בסעיף ח בהג"ה דאם אנסוהו (יב) לאכל אינו מקרבן, אף-על-גב דהיה מוכרן לאכל מפני הספנה. ועין שם במשנה ברורה: ג (ז) מצטרפין. אף-על-פי שכל אחד אוכל מפקר: (ח) אינם מצטרפין. שכל צרוף לזמון אינו אלא קשהם יכולים להתחבר (יחד) באכילתן לאכל לחם אחד¹⁰, וכאן כל אחד נזהר מלחם חברו¹¹: (ט) לשלשה שמדירים וכו'. בין שכל אחד מהם מדר מחברו, בין שאחד מדר מהשנים והשנים מפניו, דעל-כ"ל פנים אותו מחברו, כששנים מדירים מאחד והוא אינו מדר מהם, ודאי מצטרפין, כיון שהאחד יכול לאכל עמהם. כתבו הפוסקים, והוא הדין בשאחד אוכל חלב או גבינה והשנים בשר, מצטרפין, שהאוכל גבינה הרי יכול לאכל מלחמם¹² אף-על-פי שהוא מלכלך בשבוע, אם יקנה פיו וידיחמו ונהפנהג, (יב) שהאוכל גבינה הוא המקרבן ברפת הזמון ולא להפוקה, שהוא הגורם להזמון¹³, אבל אם אוכל גבינה קשה, אינו מצטרפין, שהמנהג עכשו שלא לאכל בשר אחר גבינה קשה¹⁴ על-ידי קניח והדחה¹⁵, וכן מראש-תדש עד תשעה באב, שאין אוכלים בשר רק בסעודת מצוה, ויש שנוהרין גם בזה ואוכלין רק מאכלי-חלב, כמו שכתב בסימן תקנא — אותן שנוהרין מבשר ואוכלין חלב אין מצטרפין עם אוכלי בשר, דהרי אין יכולין לאכל זה עם זה, אלא-אם-כן אכלו כפי פת קדם שאוכלי בשר התחילו לאכל בשר בלחמם, שאז עדין היה יכולין לאכל ביחד, או שאחד מבני הסעודה אכל פצית לחם אחר שאינו מלכלך לא בבשר ולא בחלב, שזה מצרף את פלם, שהרי פלם יכולים לאכל מלחמם¹⁶:

א (א) וכן שלישי. ורוצה לאכל ולהצטרף עמהם לזמון: (ב) מצו למיכל מנה. הינו (ב) שאינם שבעים כפי-כך, ואם היו מביאים להם

שער הציזון

גופא מסתפקא לה בזה, ועוד: ממה שכתב המגיד-משנה דמסוף הכרי הירושלמי אין נראה פן, משמע דלענין לצאת בנדאי אינו יוצא אף ששכר אכלה, ואם-כן ממילא אין לבקר על זה אף בסוף, לפי מה שפנים הרמב"ם הקל דמלו זה בזה. ומלבד זה, עקר דינו של הפג"א אברהם שהניח הניסוד דמפני שהוא דאורוקא ויש להחמיר לבקר בשני, גם-כן רפ"א מאד, דכיון שיש בזה חשש נאזין גם-כן אין שני יפיו מפני שהוא דאורוקא, ודמאי דמאי דאמרינן ברכות כ"ב היכא שתפלתו חוברה ופסקו הפוסקים שצריך לחזר ולהתפלל, והשטם, וכיון שהוא חוברה כאלו לא התפלל כלל, והכי נמי בענינו, כיון דהתפלתו סוכרין וברכותו נאזין הוא גם-כן אפלו דאורוקא היא אין נדאי לבקר: (י) עין בשערי-תשובה מה שכתב בשם פנים מאירות ודחינו דכרי, עין לקמן בסימן רד סעיף ט בשערי-הציזון מה שכתבנו שם: (יב) הינו בין דבר-התר וכו' דבר-אסור: (יג) הגה זה נזכר במגן-אברהם והעמיקו התיי-אדם, והג"ז והד"ך המינים לא העמיקו דבר זה ומשמע לכאורה דלא סבירא להו זה, על-ידי-פנים היכא שהאוכל בשר הוא כהן דיש עליו מצוה ד"וקשהו" לכבדו שהוא יהיה המקרבן, מסתברא בנדאי דאי אפשר לחזות משום מנהג זה: (ב) לכוז ועוד כמה אחרונים:

